

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye’de dil politikalarının tarihsel seyri, toplumsal çoğulculuğu esas alan bir çerçeve yerine tek dillilik eksenli bir yaklaşımın kurumsallaştırıldığını göstermektedir. Bu yönelim, farklı dillerin kamusal alandaki kullanımını daraltmış; kuşaklar arası dil aktarımını zayıflatmış ve bazı dillerin varlığını sürdürebilmesini güçleştirmiştir. Eğitim başta olmak üzere kamu hizmetlerinin ağırlıklı olarak tek dil üzerinden yürütülmesi ise anadili farklı olan yurttaşlar bakımından haklara erişimde eşitsizlikler yaratmış; özellikle çocuklar açısından öğrenme süreçlerini olumsuz etkileyen pedagojik, bilişsel ve psikososyal sonuçlar doğurmuştur.

Bu çerçevede, Türkiye’de uygulanan dil politikalarının sonuçlarının bütün yönleriyle incelenmesi, yok olma tehlikesi altındaki dillerin korunmasına yönelik alınması gereken önlemlerin belirlenmesi ve anadilde eğitim hakkında yararlanamayan çocukların karşılaştığı sorunların tespit edilerek gerekli düzenlemelerin ortaya konulması amacıyla Anayasa’nın 98’inci, TBMM İçtüzüğü’nün 104 ve 105’inci maddeleri uyarınca Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

Nevroz UYSAL ASLAN

Sırnak Milletvekili

GEREKÇE

Dil; insanın düşünme biçimini kuran, kültürel hafızayı taşıyan ve toplumsal varoluşu mümkün kılan temel unsurdur. Bu nedenle dilsel çeşitliliğin korunması insanlığın ortak sorumluluğu kabul edilerek UNESCO tarafından 17 Kasım 1999 tarihinde 21 Şubat günü Uluslararası Anadili Günü ilan edilmiştir. Bu tarih, dillerin korunmasının yalnızca kültürel bir mesele değil, aynı zamanda insan hakları meselesi olduğunu hatırlatan evrensel bir çağrıdır.

Türkiye çok dilli ve çok kültürlü bir toplumsal yapıya sahip olmasına rağmen Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren dil politikaları büyük ölçüde tek dillilik anlayışı üzerine kurulmuştur. Bu yaklaşım, farklı dillerin kamusal alanın dışına itilmesine, kuşaklar arası aktarımın zayıflamasına ve bazı dillerin tamamen ortadan kalkmasına yol açmıştır. Günümüzde Türkiye'de konuşulan dillerden önemli bir bölümü yok olma riski altındadır; Ubıhça, Mlahso ve Kapadokya Yunancası artık konuşulmamakta, Çerkezce, Lazca, Hemşince, Abazaca, Süryanice ve Ladino gibi birçok dil ciddi tehdit altında bulunmaktadır.

Dil kaybı yalnızca kültürel çeşitliliğin azalması anlamına gelmemekte; toplumsal hafızanın, sözlü tarih birikiminin ve kimlik sürekliliğinin zayıflaması sonucunu doğurmaktadır. Nitekim yapılan saha araştırmaları son yıllarda çocuklar arasında anadil kullanım oranının dramatik biçimde düştüğünü ortaya koymaktadır. Örneğin 2025 yılında, Sosyo-Politik Saha Araştırmaları Merkezi tarafından 22 ilde gerçekleştirilen kapsamlı saha çalışmasına göre 11 yaş altındaki çocukların yalnızca her beşinden biri anadilini aktif biçimde konuşabilmektedir. Aynı araştırma, hane içi dil kullanımının da giderek zayıfladığını ortaya koyarken; katılımcıların %97,8'i çocuklarının anadilinde eğitim almasını istediği ancak yalnızca %17,7'si bu imkana erişebildiği tespiti yapılmıştır. Bu veriler, anadil aktarımının ciddi bir kırılma riskiyle karşı karşıya olduğunu ve mevcut eğitim politikalarının toplumsal ihtiyaçlarla örtüşmediğini açık biçimde ortaya koymaktadır.

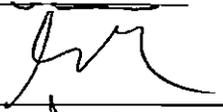
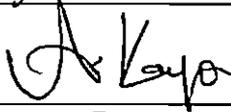
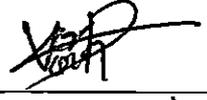
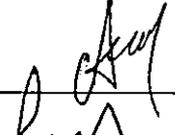
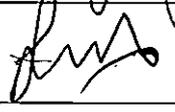
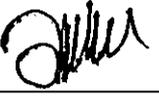
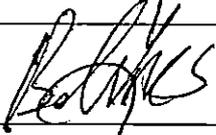
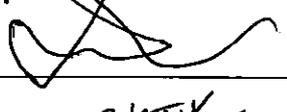
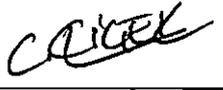
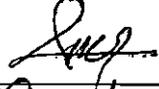
Bu tablonun ortaya çıkmasında eğitim sisteminin tek dil üzerinden yürütülmesi belirleyici rol oynamaktadır. Anadili farklı olan çocuklar eğitim hayatına bilmedikleri bir dil üzerinden başlamakta; bu durum öğrenme güçlüğü, akademik başarı düşüklüğü, özgüven kaybı ve okuldan kopma riskini artırmaktadır. Anadilde eğitimden yoksunluk pedagojik olduğu kadar yapısal bir eşitsizlik sorunudur.

Uluslararası hukuk metinleri, bireylerin kendi dillerini öğrenme ve kullanma hakkını temel haklar arasında saymakta ve özellikle çocukların kültürel kimliklerini koruyabilecekleri eğitim ortamlarının oluşturulmasını devletlerin sorumluluğu olarak tanımlamaktadır. Ancak Türkiye, bu alandaki uluslararası yükümlülükler bakımından bütüncül ve tutarlı bir politika izlememiştir. Avrupa Konseyi'nin Bölgesel ve Azınlık Dilleri Şartı'na taraf olunmamış; Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin azınlıkların kendi dilini kullanma hakkını düzenleyen 27'nci maddesinin iç hukukta etkin biçimde uygulanmasına yönelik bir düzenleme yapılmamıştır. Bunun yanı sıra Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin dil, kültür ve kimlik haklarına ilişkin 17, 29 ve 30'uncu maddelerine konulan çekinceler sürdürülmüş; çocukların anadilinde eğitim ve kültürel kimliklerini geliştirme hakları anayasal ve kurumsal güvenceye kavuşturulmamıştır. Bu durum, taraf olunan uluslararası belgeler ile iç hukuk uygulamaları arasında belirgin bir uyumsuzluk yaratmakta; çocukların kültürel kimlikleri ve eğitim hakları bakımından yapısal bir koruma boşluğu doğurmaktadır.

Dil alanındaki sınırlamalar yalnızca eğitim sistemiyle sınırlı kalmamakta; kamusal hizmetlerde tek dil uygulamaları, çok dilli yerel hizmetlerin ortadan kaldırılması ve dilsel görünürlüğün azaltılması gibi uygulamalar dil temelli eşitsizliği derinleştirmektedir.

Anadilinde eğitim hakkının tanınması, kültürel çoğulculuğun korunması kadar demokratik toplum düzeninin güçlendirilmesi açısından da zorunludur. Çünkü dilsel çoğulculuk, eşit yurttaşlık ilkesinin ve toplumsal barışın temel dayanaklarından biridir.

Bu nedenlerle; Türkiye'de dillerin korunmasına yönelik politikaların incelenmesi, anadilde eğitim hakkının mevcut durumunun tüm boyutlarıyla araştırılması, çocukların eğitim süreçlerinde karşılaştığı dil temelli eşitsizliklerin tespit edilmesi ve gerekli yasal ile kurumsal düzenlemelerin belirlenmesi amacıyla Meclis Araştırması açılması gerekmektedir.

1	SÜMEYYE BOZ ÇAKI	MUŞ	
2	AYTEN KORDU	TUNCELİ	
3	SERHAT EREN	DİYARBAKIR	
4	DİLAN KUNT AYAN	ŞANLIURFA	
5	GÜLCAN KAÇMAZ SAYIĞİT	VAN	
6			
7	ÖMER FARUK GERGERLİOđLU	KOCAELİ	
8	ADALET KAYA	DİYARBAKIR	
9	VEZİR COŞKUN PARLAK	HAKKARİ	
10	ALİ BOZAN	MERSİN	
11	SALİHE AYDENİZ	MARDİN	
12	GÜLDEREN VARLI	VAN	
13	BERİTAN GÜNEŞ ALTIN	MARDİN	
14	BERDAN ÖZTÜRK	DİYARBAKIR	
15	ZEYNEP ODUNCU KUTEVİ	BATMAN	
16	CENGİZ ÇİÇEK	İSTANBUL	
17	MEHMET KAMAÇ	DİYARBAKIR	
18	SABAHAT ERDOđAN SARITAŞ	SİİRT	
19	GEORGE ASLAN	MARDİN	
20	MEHMET ZEKİ İRMEZ	ŞIRNAK	